

НЕОБХОДИМОСТ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ ПРИ ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ

Д-Р ЛИДИЯ МАРИНОВА¹

¹Специалист педиатър - гр. Варна, Член на Българския лекарски съюз

РЕЗЮМЕ

JEL: I24, O33, I14, J14 Развитието и все по-широкото навлизане на изкуствения интелект създават нови възможности за обучение, социално включване и подобряване качеството на живот на хората с увреждания. Наред с потенциалните ползи обаче възникват съществени предизвикателства, свързани с достъпността на технологиите, адаптирането на обучителните подходи към индивидуалните потребности, критичната оценка на генерираната информация и възможностите за участие на тази група в пазара на труда. Целта на статията е да насочи вниманието към необходимостта от диференциран подход при обучението и използването на изкуствен интелект от хора с различни видове и степени на увреждания. Разгледани са възможностите за приложение на изкуствения интелект в ранната диагностика и рехабилитацията, обучението на хората с увреждания и техните близки, подготовката на специалистите в социалните услуги и насърчаването на трудовата и социалната интеграция. Подчертава се значението на съобразяването на технологичните решения с индивидуалните способности и потребности, както и на отговорното и критично използване на изкуствения интелект. Изведена е необходимостта от координирани усилия на специалистите, семействата и институциите, така че технологичният напредък да допринася за по-голяма достъпност, самостоятелност и достоен живот на хората с увреждания.

Получена: 10.08.2026
Приета: 10.10.2026
Публикувана: 27.10.2026

Copyright: © 2026 Маринова, Л.

Предоставя се за възможно публикуване в свободен достъп при условията и по реда на Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Ключови думи: изкуствен интелект, хора с увреждания, адаптирано обучение, социално включване, трудова интеграция, дигитални компетентности.

Citation: Marinova, L. (2026) *Necessity and Challenges in the Use of Artificial Intelligence for People with Disabilities*. Journal „Човешки ресурси & Технологии = HR & Technologies“, Creative Space Association, Special Issue 1, pp. 46 – 49

ВЪВЕДЕНИЕ

През последното десетилетие развитието на технологиите е все по-бързо и всеобхватно. Изкуственият интелект ,като технология, в този момент е много актуална ,бързо развиваща се и все повече навлизаща във всички сфери на живота ни.

Много се говори и пише по този въпрос. Но аз искам да обърна внимание на един проблем, по който почти не се води дебат. Като човек, който работи в сферата на социалните политики и здравеопазване ,съм сериозно притеснена, че почти никаква информация не срещам за предизвикателствата, които възникват при използването на изкуствен интелект (ИИ) и обучението пред хората с увреждания. През последните години се направи много в посока за тяхната социализация и възможностите им да се включат в трудовия пазар. Но що се касае за темпа на навлизането на ИИ във всички сфери на живота, той е много изпреварващ в сравнение с адаптацията на обучението на хората с увреждания за работа с него и представяне на възможностите, които той може да даде за подобряване качеството на живот. Трябва да се обърне внимание и на рисковете, които има при неговото използване

Тази група от нашето общество не е невидима. Те са част от нас, част от нашите семейства, част от нашите приятели. Но за да бъде адекватно и качествено обучението на тази група хора, трябва задължително да подчертая, че подходът и методите на обучение не могат да бъдат тези,които се прилагат при обучението на хората без специфични проблеми и потребности.

Хората с увреждания са много разнородна група. Една част от тях имат увреждания, свързани с придвижването и двигателните умения, често и с фината моторика на горните крайници. Но са с много добре запазен интелект При тях обучението за използване на ИИ може да бъде много успешно. Това ще доведе до възможност за използването му адекватно и резултатно, с необходимата доза критичност. Но има и друга група. Това са хора, които може да нямат двигателни увреждания, но имат в различна степен дефицит в интелектуалното развитие. При тях е почти невъзможно обучение и самостоятелно използване на ИИ.

Има и още една, все повече увеличаваща се група хора, които имат запазена двигателна способност и добро интелектуално развитие, но имат в различна степен затруднения в комуникацията и адаптацията в социална среда. Това се среща при част от аутистичния спектър.

Трябва да отчетем и още един съществен момент при хората с увреждания. Част от тях не се раждат с дефицит във физическото или умствено развитие. Но не малка част може в по-късен етап от живота си да имат проблем, поради заболяване или инцидент. При тях също е необходима добра преценка за възможностите за обучение и работа, за да не станат аутсайдери, а да имат, доколкото е възможно, доброкачествен живот.

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ (ИИ)

От опита и наблюденията от практиката ми като педиатър, от позицията ми на човек ангажиран с проблемите и прилагането на социалните политики, касаещи хората с увреждания, бих посочила следните важни акценти при обучението на хората с увреждания за използването на ИИ и прилагането му в живота им:

1. **Използването на ИИ в ранната диагностика при децата** за откриване на увреждане, при възможност още втρεутробно. Целта е навреме, след раждането да започне рехабилитация и работа с обучени специалисти. В същото време да започне и обучението и на родителите за отглеждане и занимания с детето. Доказано е, че при навременна диагностика и рехабилитация се постигат до 14 годишна възраст, в 75% от случаите, значителни подобрения в уменията и социализацията. Това, от своя страна, ще повиши възможностите за усвояване на знания, свързани с използването на ИИ.

2. От съществено значение е едновременно с **обучението на хората с увреждания да се обучават и техните близки или хората**, които се грижат за тях, ако е необходимо. Трябва да се прецени и степента на възможността за критична преценка при използването на ИИ, от тези, които полагат грижи. Това са близки, социални асистенти, болногледачи.

3. Необходима е и **много добра подготовка на специалистите в центровете**, предлагащи социални услуги на хората с увреждания. Важно е да се прецени доколко те със своите познания могат да предотвратят грешките в преценката на поднесена информация и адекватността на решенията на поставените задачи пред ИИ.

4. Да се прецени доколко **обучението на хората със специфични потребности ще им бъде полезно за включване в трудовия пазар**. И преди бурното навлизане на технологиите този проблем беше много сериозен и нерешен до голяма степен. Но днес, когато има информация за все повече съкращения от работни места и то предимно на

млади хора и на по-малко подготвени, опасността от изолация на хората с увреждания е все по-голяма. И тук, в някои случаи, може да не е от значение степента на увреждане.

Когато говорим за обучение и използване в ежедневието ни на ИИ, а и не само, а и различните видове технологии, да не забравяме тази група хора в нашето общество. Никой от нас не е застрахован от вероятността, той или негов близък да се окаже, понякога за един миг, от другата страна на барикадата. Независимо кой и как се е озовал там, всеки има право на качествен и достоен живот. И ако новите технологии дават възможност за това, нека да ги използваме пълноценно и разумно за всеки нуждаещ се от тях.

NECESSITY AND CHALLENGES IN THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE FOR PEOPLE WITH DISABILITIES

Lidiya Marinova

ABSTRACT

The development and increasingly widespread adoption of artificial intelligence create new opportunities for the education, social inclusion, and improved quality of life of persons with disabilities. Alongside these potential benefits, however, significant challenges arise concerning technological accessibility, the adaptation of training approaches to individual needs, the critical assessment of AI-generated information, and opportunities for participation in the labour market. The aim of this article is to highlight the need for a differentiated approach to the training and use of artificial intelligence by persons with different types and degrees of disability. The article examines the potential applications of artificial intelligence in early diagnosis and rehabilitation, the training of persons with disabilities and their families, the preparation of professionals working in social services, and the promotion of employment and social integration. Particular emphasis is placed on adapting technological solutions to individual abilities and needs, as well as on the responsible and critical use of artificial intelligence. The article highlights the need for coordinated efforts by professionals, families, and institutions to ensure that technological progress contributes to greater accessibility, independence, and a dignified life for persons with disabilities.

Keywords: *Artificial Intelligence, People with Disabilities, Adapted Learning, Social Inclusion, Labor Integration, Digital Competences*